

NAMN ATT MINNAS

GUNNAR BRANDELL

När Gunnar Brandell år 1951 blev medarbetare i Svenska Dagbladet, för vars kulturavdelning han fem år senare blev chef, kom han närmast från Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. Han hade då i åtta år tillhört GHT:s redaktion och bland annat upplevt krigsåren med Segerstedt som chefredaktör.

Detta är ett viktigt faktum att lägga på minnet, när man vill göra sig en bild av Brandell som kulturpersonlighet. Han är inte konservativ. Han är som sin beundrade framlidne chef Segerstedt snarast en liberal vilde. När han blev kulturredaktör i SvD var det förvisso inte traditionen från Böök han fortsatte utan snarare den utpräglade frisinnade traditionen från Levertin och de övriga "kulturduvorna" av år 1897. Mot traditionen från Böök intog han tvärtom en öppen frontställning. Det var inte bara fråga om ett mycket naturligt avståndstagande från Bööks förirringar under kriget, då han på sitt sätt var Segerstedts motpol, utan också från den om man så vill högborgliga konservatism som Böök tidigare representerat. Sedan den tid då Böök var SvD:s kulturpolitiska orakel — en epok som kan sägas ha upphört vid mitten av 30-talet — har tidningens kulturavdelning mer och mer närmat sig idealen från anno 97. Under Brandells chefskap kom den att befinna sig till

vänster om ledaravdelningen. Det är en utveckling som sedan dess fortsatt. Svenska Dagbladet är fortfarande politiskt sett en konservativ tidning, men kulturellt sett allmänt frisinnad med klart radikala inslag.

Gunnar Brandell drog mycket tidigt uppmärksamheten till sin person. Redan som 17-åring publicerade han i sin och Sven-Ulric Palmes tidskrift Presens en analys av Agnes v. Krusenstjernas "Fröknarna v. Pahlen", som i sin blandning av pedagogisk överblick och psykologisk djupsyn var häpnadsväckande brådmogen. Det är en blandning som alltsedan dess satt sin prägel på Brandells skriftställarskap. Inte för intet har han i tio år, 1936—46, varit folkhögskollärare och inte för intet är hans huvudintresse djuppsykologi. Än är han didaktisk som en folkhögskollärare än subtil som en djup psykolog.

Vid 20 års ålder, år 1937, gav han ut sin första bok "Bekännare och uppfostrare" och hade redan då gjort sig känd utanför Uppsala — och kretsen av Victor Svanbergs lärjungar — som specialist på psykoanalytiska litteraturteorier. Med denna bok som merit blev han påföljande år litteraturkritiker i BLM för att år 1940 övergå till GHT. 1943 utgav han en bok om "Den europeiska nihilismen" och året därpå tog han sin licentiat i litteraturhistoria. Som litteraturkritiker visade han stor vakenhet inför nya idépolitiska

strömningar inom litteraturen. Inte minst intresserade han sig för existensialismen, som han fick tillfälle att studera på närmare håll och från en mer central utsiktspunkt, när han under sina två sista år i GHT fungerade som tidningens Paris-korrespondent.

Samtidigt fick han tillfälle att vandra "På Strindbergs vägar genom Frankrike", strövtåg som år 1949 redovisades i en bok med detta namn. Han hade sedan åtskillig tid koncentrerat sina litteraturhistoriska forskningar på Strindberg, för vars skrifter han 1946 blivit utgivare. Dessa forskningar resulterade år 1950 i doktorsavhandlingen "Strindbergs Infernokris", där psykologen understundom tog loven av litteraturhistorikern, men som imponerade genom sitt skarpsinne och sin sakkunskap och förskaffade sin författare en docentur vid Stockholms Högskola. Vid samma tidpunkt började han sin verksamhet i

SvD, där han gjorde en betydande insats som allmänorienterad och tidsmedveten litteraturkritiker och sedermera kulturredaktör. Sin position som en av våra främsta yngre litteraturhistoriker befäste han genom kapitlen "Åttital och nittital" i Ny illustrerad svensk litteraturhistoria 1957 — en enligt lärofadern Victor Svanberg "fulländad litteraturhistoria" — och framför allt genom det stora verket "Svensk litteratur 1900—1950", som utkom 1958. Det är en lysande översikt över pendlingarna mellan realism och symbolism i svensk litteratur under 1900-talets förra hälft, välskriven, synpunktsrik, ofta djupsinnig, och stimulerande inte minst genom sina paralleller med utländsk litteratur.

Efter den boken var det knappast något tvivel om att Gunnar Brandell slutligen skulle bestämma sig för att fortsätta på den akademiska banan och bli professor. Som ett specimen

för professuren kan man betrakta den högintressanta "Vid seklets källor", 1961, i vilken han visade vidden av sina insikter i djuppsykologiens betydelse för vårt århundrades litteratur. År 1963 utnämndes han till professor i litteraturhistoria och poetik vid Uppsala universitet, där han följdriktigt efterträdde den man, som gav de första impulserna till hans litteraturhistoriska studier, Victor Svanberg. Under de år, som gått sedan dess, har han gjort sig uppskattad och omtyckt som en i all sin lärdom okonventionell och studentikos akademisk lärare.

När Gunnar Brandell här karakteriserats som liberal vilde snarare än konservativ är det en mycket ungefärlig bestämning och innebär ingalunda att han skulle vara försvuren åt dagens radikala modenycker — då hade han aldrig gått till SvD. Det innebär helt enkelt att han är odoktrinär. Det betyder i sin tur att han är lika kritisk mot en urartad radikalism som mot en urartad konservatism. Ett belysande exempel är hans inställning i skolfrågan. Både hans pedagogiska och hans psykologiska jag har upprest sig mot de många orimligheterna i den nya skolreform, som raserar vårt gamla bildningssystem och skapar olidliga förhållanden i skolorna och olösliga problem för

den högre utbildningen. Även om kulturavdelningen på SvD under hans tid kom att befinna sig till vänster om ledaravdelningen, bar SvD:s konsekventa kampanj mot bristerna i skolreformen hans signum. Det var för övrigt inte länge sedan han i SvD:s spalter riktade en förintande kritik mot det nya gymnasiets utformning, en kritik som principiellt riktade sig mot den egalitetstanke, på vilken skolreformen bygger.

Gunnar Brandell är en debattglad man, som enligt en erkännansam kollega "har lika lätt att hitta en replik som att välta ett bord fram på nattkröken." Han har något av den evige djäknens i sig och hans diskussionsinlägg kan mellan skål och vägg ibland bli i ystraste laget. Men de är alltid uppriskande och när han framträder i den offentliga debatten kännetecknas de dessutom mestadels av både auktoritet och elegans. Gunnar Brandell sätter en ära i att vara obunden, han vill inte hänföras till någon politisk eller annan fålla, inte etiketteras. Men det är ingen tvekan om att i det slag, som nu rasar om det svenska utbildningsväsendet och som en följd därav om det svenska kulturlivets gestaltning överhuvud, står han på den klassiska svenska bildningstraditionens sida.

G. U.